Александар Раковић[1]
Институт за новију историју
Београд (Србија)

УДК 271.222(497.11)(497.7)-673.5
322:271.222(497.11)-9(497.7)
Прегледни научни рад
Примљен 29/5/2026
Прихваћен 13/8/2026
Doi: 10.5937/napredak7-67663

Томос о аутокефалији Македонске православне цркве – Охридске архиепископије (2022): српска црквена мисија и окончање македонског раскола[2]

Сажетак: Рад показује да је томос о аутокефалији Македонске православне цркве, који је доделила Српска православна црква, био врхунски потез српске црквене мисије. Тиме је разрешен полувековни македонски црквени раскол, а осујећен је религијски интервенционизам који је Цариградска патријаршија имала намеру да спроведе у Републици Северној Македонији.

Кључне речи: Српска православна црква, Македонска православна црква, Цариградска патријаршија, томос о аутокефалији, црквени спор

Увод

Македонско црквено питање више од пет деценија оптерећивало је односе српског и македонског народа. Најчешће се као кључне године за македонску црквену кризу помињу 1959. и 1967, а превиђа се да је бугарски агресор још 1941. избацио српску црквену јерархију из окупиране Вардарске бановине која је била део Краљевине Југославије. Иначе, на простору Вардарске бановине су од 1931. деловале три епархије Српске православне цркве: Скопска са седиштем у Скопљу, Злетовско-струмичка са седиштем у Штипу и Охридско-битољска са седиштем у Битољу.

Након победе Народноослободилачке војске Југославије у Другом светском рату, Комунистичка партија Југославије је 1945. установила

[1] aleksandar.rakovic@inis.bg.ac.rs ; https://orcid.org/0000-0003-3542-5386 .

[2] Чланак је настао као резултат рада у Институту за новију историју Србије који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2026. години бр. 451-03-33/2026-03/200016 од 5. фебруара 2026.

социјалистичку власт и федерално уређење Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ), у којој је Народна Република Македонија постала једна од шест федералних јединица. Према плановима Коминтерне, скованим између два светска рата, 1945. године призната је посебна македонска нација. Тиме су Македонци издвојени из српства, а истовремено раздвојени од бугаризма.

Упркос том раздвајању од бугаризма, када је реч о црквеном питању југословенски комунисти су наставили путем који су трасирали бугарски окупатори. Наиме, Комунистичка партија Југославије је 1944. стајала иза покретања „Иницијативног одбора у Скопљу за оснивање самосталне Православне цркве у Македонији и успостављање историјске Охридске архиепископије". Њен наводни „црквено-народни сабор" је у марту 1945. прогласио Македонску православну климентску цркву. Међутим, Свети архијерејски синод Српске православне цркве је то одбацио. Митрополит скопски Јосиф, архијереј Српске православне цркве, рекао је да су за црквено отцепљење били свештеници који су раније заступали бугарске интересе. Притом, комунистичке власти су српским епископима забраниле повратак у НР Македонију. То је омогућило „Иницијативном одбору" да успостави сепаратистичко самовлашће у јужним епархијама које су канонски припадале Српској православној цркви (Slijerčević, 1969, str. 26–44; Puzović, 1997, str. 16–33; Đurić Mišina, 2012, str. 598–600).

Под притиском државних и партијских власти Свети архијерејски сабор Српске православне цркве био је 1959. приморан да прихвати Устав Македонске православне цркве, као аутономне јерархије, чиме је Устав Српске православне цркве престао да важи у НР Македонији. Македонска православна црква је 1966. затражила аутокефалност, а Српска православна црква то није прихватала (Puzović, 1997, str. 59–81; Radić, 2002, str. 257, 267–291; Đurić Mišina, 2012, str. 610–616).

До ескалације је дошло након што је Црквено-народни сабор Македонске православне цркве 1967. самопрогласио аутокефалност. Српска православна црква је прогласила да је македонска јерархија у расколу и с њом је прекинуто канонско општење. Државне и партијске власти социјалистичке Југославије прихватиле су самопроглашену аутокефалност Македонске православне цркве. Аутокефалне православне цркве оштро су осудиле неканонски корак Македонске православне цркве. Српска православна црква је безуспешно неколико пута позвала македонске архијереје на покајање. Обе цркве су 1977. образовале комисије за разговоре које такође нису дошле до решења (Slijerčević, 1969, str. 70–88; Puzović, 1997, str. 82–95, 98–104; Đurić Mišina, 2012, str. 616–645).

Иначе, у одлукама Српске православне цркве из 1959. није било помена о томе да би српске средњовековне цркве и манастири на простору НР Македоније – а најпознатији су Матејче, Старо Нагоричане, Маркова црква, Свети Никита и Лесново – могли бити издвојени као ставропигијални и тиме везани за Српску патријаршију.

У време разбијања социјалистичке Југославије Српска православна црква је 1992. покушала

да убеди македонске власти у Скопљу да се под надлежност Српске патријаршије врате српске средњовековне цркве, манастири и духовна баштина српског народа на територији Републике Македоније и да притом тамошње власти пристану на рад српских свештеника (Puzović, 1997, str. 105–107, 165–167). Током деведесетих година 20. века нису уродили плодом ти покушаји да се Српска православна црква врати на простор Републике Македоније.

Српска православна црква и Македонска православна црква биле су на корак од помирења када је 2002. потписан Нишки споразум. Међутим, македонски епископи су по повратку у Скопље повукли своје потписе с тог документа. Као одговор на то митрополит велески и повардарски Јован Вранишковски вратио се 2002. са свештенством своје епархије у канонско јединство са Српском православном црквом (Raković, 2015, str. 231).

Свети архијерејски синод Српске православне цркве дао је у мају 2003. одобрење митрополиту Јовану, као егзарху охридском, да одреди кандидате за нове владике које би потом формирале Свети архијерејски синод Охридске архиепископије у саставу Српске православне цркве. Када је установљена та јерархија, Српска православна црква је томосом о црквеној аутономији од 24. маја 2005. признала црквену аутономију Православне охридске епископије, на челу са архиепископом Јованом Вранишковским (Raković, 2015, str. 235).

Тиме је спор две јерархије постао спор три јерархије: с једне стране, Српске православне цркве и Православне охридске архиепископије, а с друге стране, Македонске православне цркве у расколу која је 2009. допунила своје име називом Охридска архиепископија, па је од тад њено име у целини гласило: Македонска православна црква – Охридска архиепископија. Дијалог црквa је ушао у ћорсокак, а посебно није могао да се одвија током нагомиланих судских процеса и тамновања владике Јована Вранишковског. Наиме, архиепископ Јован је, од 2004. па надаље, чак тринаест година био изложен тешком прогону и робији у Републици Македонији (Raković, 2015, str. 238–249). Криза је, дакле, постала дубока.

Међутим, цариградска интервенција у Кијеву бацила је ново светло на будућност односа међу православним црквама. Одлука цариградског патријарха Вартоломеја од 11. октобра 2018. да прими у литургијско општење две сепаратистичке украјинске црквене фракције (OrthodoxChristian.com, 16. oktobar 2018) била је увертира за његову одлуку да тим сепаратистичким фракцијама – уједињеним под именом Православна црква Украјине – у јануару 2019. самовољно додели томос о аутокефалији и тиме наруши канонски поредак Московске патријаршије на простору Украјине (*Kyiv Post*, 5 January 2019).

Тиме је украјинско црквено питање постало једнако спорно као и украјинско државно питање. Цариградска патријаршија је слала сигнале да је спремна да се упетља и у канонски простор Српске православне цркве у Републици Северној Македонији (Religija.mk, 16. decembar 2021). То није одговарало ни Српској православној цркви ни Македонској православној цркви – Охридској архиепископији.

Томос о аутокефалности Македонске православне цркве – Охридске архиепископије (2022)

Након избора митрополита загребачко-љубљанског Порфирија Перића за српског патријарха (2021), Српска православна црква и Македонска православна црква – Охридска архиепископија месецима су ван домашаја јавности водиле преговоре о повратку отцепљене македонске јерархије у канонско јединство са Српском православном црквом.

Пошто је 6. маја 2022. процурило у јавност да су српска и македонска јерархија на прагу помирења, Свети архијерејски синод Цариградске патријаршије донео је 9. маја 2022. одлуку да разреши раскола Македонску православну цркву, призна је под именом Охридска архиепископија, и то само у границама „Северне Македоније", а одузме јој надлежност над епархијама у македонској дијаспори и упути је да свој статус реши у разговорима са Српском православном црквом (Mpc.org.mk, 9. maj 2022). Македонска православна црква захвалила је 10. маја 2022. цариградском патријарху на разрешењу раскола (Mpc.org.mk, 10. maj 2022), али није прихватила остале одлуке.

Тим упадом у канонски поредак Српске православне цркве Цариградска патријаршија је отворила пут за процедуру да она прва призна аутокефални статус Охридској архиепископији, према већ познатом украјинском сценарију.

Но, у складу са вишемесечним позитивним током преговора, а на основу већ послате молбе Македонске православне цркве – Охридске архиепископије да се врати у канонско јединство са Српском православном црквом, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве поздравио је 16. маја 2022. прихватање статуса најшире могуће аутономије и пуне самосталности Македонске православне цркве – Охридске архиепископије (Spc.rs, 16. maj 2022). Тиме је решен спор који је почео 1967. и после 55 година раскол је зацељен.

Литургију помирења служили су 19. маја 2022. у Храму Светог Саве у Београду српски патријарх Порфирије, македонски архиепископ Стефан и архијереји Српске православне цркве, Македонске православне цркве – Охридске архиепископије и Православне охридске архиепископије. Посебну радост због повратка македонске јерархије у канонски поредак исказао је архиепископ Јован Вранишковски, који је и нагласио да се од 19. маја 2022. ретроактивно признају све Свете тајне које је обавила Македонска православна црква – Охридска архиепископија.[3]

Јавност у Републици Србији и Републици Македонији са одобравањем је прихватила помирење српских и македонских јерархија. Храм Светог Саве у Београду био је препун верника који су дошли да испрате овај догађај.

Међутим, јавност није била упозната с чињеницом да је Свети архијерејски сабор Српске православне цркве на заседању у мају 2022. већ

[3] Света архијерејска литургија у Саборном храму Светог Саве, (https://www.youtube.com/watch?v=IjNpyWUhzWg), 19. maj 2022.

једногласно донео одлуку да Српска православна црква треба да призна аутокефалност Македонској православној цркви – Охридској архиепископији (Tomos, 23. maj / 5. jun 2022). Ту одлуку српски патријарх Порфирије саопштио је 24. маја 2022. на заједничкој литургији архијереја Српске православне цркве, Македонске православне цркве – Охридске архиепископије и Православне охридске архиепископије у Саборном храму Светог Климента Охридског у Скопљу (Radio-televizija Srbije, 24. maj 2022).

Према патријарху Порфирију, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве „једногласно је изашао у сусрет молби“ Македонске православне цркве – Охридске архиепископије и „Сабор наше [Српске православне] цркве одобрава, благосиља, прихвата и признаје аутокефалност ове [Македонске православне] цркве“ (Radio-televizija Srbije, 24. maj 2022).

Српска православна црква је поводом доношења ове историјске одлуке имала консултације са Руском православном црквом и другим аутокефалним православним црквама, које су честитале српском патријарху Порфирију и ставиле му до знања да их радује одлука Српске православне цркве о признавању аутокефалног статуса за Македонску православну цркву (Sputnikportal.rs, 25. maj 2022).

Притом, није било никаквих притисака са стране на Српску православну цркву да донесе ову одлуку. Српска православна црква одлуку није држала у тајности да би је сакрила од српског народа већ да би била спречена интервенционистичка саботажа и сценарио налик украјинском (Sputnikportal.rs, 25. maj 2022).

Да се догодила инострана интервенција на канонском простору Српске православне цркве у Републици Северној Македонији, она би била принуђена да прекине комуникацију с Цариградском патријаршијом.

Патријарх српски Порфирије је 5. јуна 2022. у Саборној цркви у Београду уручио архиепископу Стефану томос о аутокефалности Македонске православне цркве – Охридске архиепископије (Radio-televizija Srbije, 5. jun 2022). У томосу стоји: „Свети храмови и манастири, нарочито пак велике светиње из немањићког периода и познијих периода српског присуства, црквеног градитељства и културног стваралаштва на тлу данашње Северне Македоније, као и укупна покретна и непокретна имовина Српске православне цркве унутар њених граница, уступају се на коришћење новој аутокефалној сестринској Цркви“ (Tomos, 23. maj / 5. jun 2022).

Дакле, у тексту изричито стоји да се српске светиње у Републици Северној Македонији уступају на коришћење Македонској православној цркви – Охридској архиепископији, а не у власништво. То значи да српске средњовековне светиње у Северној Македонији, али и све друге које је створио српски народ у новијем времену, остају у власништву Српске православне цркве. То је тумачење које заступа Српска православна црква.[4]

[4] Из мојих белешки.

Патријарх српски Порфирије и архиепископ охридски Стефан приликом уручења Томоса о аутокефалности, 5. јун 2022. године, Скопље, Северна Македонија

Фото: Танјуг/Милош Миливојевић

У томосу још стоји да Српска православна црква признаје аутокефалност Македонске православне цркве – Охридске архиепископије, под тим именом. Осим тога, у томосу пише и да ће Македонска православна црква – Охридска архиепископија потпуну аутокефалност стећи када је признају све друге аутокефалне православне цркве (Tomos, 23. maj / 5. jun 2022).

Реакције осталих православних цркава

У саопштењу кабинета македонског архиепископа Стефана (7. јун 2022) стајало је да делегација Македонске православне цркве – Охридске архиепископије која иде у званичну посету Цариградској патријаршији за Педесет-

ницу, исказује наду да ће се тада „приступити финализирању нашег црквеног питања издавањем општепризнатог Томоса од стране Његове Свесветости, Васељенског Патријарха Г. Г. Вартоломеја, сагласно његовим законским и историјским принадлежностима“ (Mpc.org.mk, 7. jun 2022). Приликом званичне посете Цариграду, цариградски патријарх Вартоломеј уручио је 10. јуна 2022. архиепископу Стефану патријаршијски и синодски акт којим је „Охридска архиепископија“ примљена у богослужбено и канонско јединство (Makedonska radio-televizija, 10. jun 2022). Патријарх Вартоломеј и архиепископ Стефан су 12. јуна 2022. у цркви Светог Ђорђа на Фанару служили прву заједничку литургију (Orthodoxianewsagency.gr, 12. jun 2022).

За Цариградску патријаршију, црква у Републици Северној Македонији, под именом Охридска архиепископија, јесте аутономна црква. Притом, ниједна грчка црква није признала томос о аутокефалности који је Српска православна црква издала Македонској православној цркви – Охридској архиепископији.

Свети синод Атинске архиепископије је на седници 8. јуна 2022. прихватио одлуку цариградског патријарха о враћању „Охридске архиепископије“ у канонски поредак православних цркава, а истовремено је исказао „озбиљне примедбе и резерве“ према томосу о аутокефалности који је Српска православна црква издала Македонској православној цркви – Охридској архиепископији. Атинска архиепископија је заузела став да је давање аутокефалности искључива надлежност Цариградске патријаршије, да није прихватљиво име Македонска православна црква већ само име Охридска архиепископија под којим је Цариградска патријаршија признала цркву са седиштем у Скопљу као канонски аутономну у оквиру Српске православне цркве и да је исправна одлука Цариградске патријаршије о изузимању македонске дијаспоре из „Охридске архиепископије“ која се ограничава само на Републику Северну Македонију (Romfea.gr, 8. jun 2022).

Другачији однос према том питању имају Руска православна црква и Бугарска православна црква.

Наиме, Руска православна црква је 25. августа 2022. обновила канонско јединство са Македонском православном црквом и истовремено је признала аутокефалност ове цркве под именом Македонска православна црква – Охридска архиепископија, а титулу њеног поглавара као архиепископа охридског и македонског (Patriarchia.ru, 25. avgust 2022). Дакле, Руска православна црква сматрала је да је Српска православна црква исправно доделила томос о аутокефалности.

На основу тог томоса о аутокефалности, Свети синод Бугарске православне цркве донео је 13. децембра 2022. одлуку да се призна аутокефалност „Православне цркве у Републици Северној Македонији“, а њеног поглавара под титулом „архиепископ северно-македонски“ (Bg-patriarshia.bg, 16. decembar 2022).

Свети синод Румунске православне цркве одлучио је 9. фебруара 2023. да – на основу томоса који је издала Српска православна црква – призна аутокефалност Македонске православне цркве, али под именом „Архиепископија Охрида и Северне Македоније, са седиштем у Скопљу“, а њеног поглавара под титулом

„архиепископ Охрида, Скопља и Северне Македоније“ (Basilica.ro, 10. februar 2023). Но, Свети синод Румунске цркве је 13. фебруара 2023. објавио појашњење у ком је стајало да чека „Васељенску патријаршију да покрене консултације и изда коначни Томос о аутокефалији како би се остварио свеправославни консензус о овом питању признања аутокефалности“ за „Православну цркву у Републици Северној Македонији“ (Basilica.ro, 13. februar 2023). Румунска православна црква је, дакле, признала аутокефалност Македонске православне цркве под именом „Архиепископија Охрида и Северне Македоније“, а потом је – када је реч о томосу који би могла издати Цариградска патријаршија – назвала именом „Православна црква у Републици Северној Македонији“.

Синод Пољске православне цркве примио је 25. октобра 2022. на знање информацију коју је послао српски патријарх Порфирије о „независности Православне цркве у Северној Македонији“. С тим у вези, Пољска православна црква „потврђује молитвене везе“ с „Православном црквом у Северној Македонији“ (Orthodox.pl, 25. oktobar 2022). Пољска православна црква је, дакле, прихватила канонско јединство са македонском јерерархијом, али се није изјаснила да ли признаје аутокефалност – како ју је ословила – „Православне цркве у Северној Македонији“.

Синод Православне цркве чешких земаља и Словачке примио је 7. фебруара 2023. на знање одлуку Цариградске патријаршије о „обнављању евхаристијског општења са епархијама у Северној Македонији“ и одлуку Српске православне цркве о „давању аутокефалности Православној цркви у Северној Македонији“. У закључку је стајало: „Ове канонске одлуке сестринских православних цркава прихваћене су са захвалношћу Богу за укидање дугогодишњег раскола“ (Eparchiapo.sk, 7. február 2023). Иако је Православна црква чешких земаља и Словачке обе одлуке сматрала канонским, није се изјаснила да ли она признаје аутокефалност – како ју је ословила – „Православне цркве у Северној Македонији“.

Свети синод Антиохијске патријаршије је 18. октобра 2022. објавио да „захваљује Богу и исказује радост због повратка Православне цркве у Републици Северној Македонији у евхаристијско јединство са читавом Православном црквом“ и „исказао намере да ће што пре доћи до свеправославног консензуса око имена и правног статуса ове Цркве“ (Holy Antiochian Synod, 18 October 2022).

Исто тако, Свети синод Грузијске православне цркве донео је 14. фебруара 2023. одлуку да Грузијска православна црква „ступа у евхаристијско јединство са Православном црквом у Северној Македонији“ коју предводи „архиепископ Стефан“ (Orthodoxchristian.com, 16. februar 2023). Свети синод Православне цркве Албаније саопштио је 23. фебруара 2023. да прихвата одлуку цариградског патријарха Вартоломеја и да ступа у евхаристијско јединство са Охридском архиепископијом коју предводи архиепископ Стефан. Притом, Православна црква Албаније је заузела став да само Цариградска патријаршија има право да додели томос о аутокефалности и одреди име новој цркви (Orthodoxalbania.org, 24. februar 2023).

Дакле, Македонска православна црква је од 2022. у канонском јединству са свим осталим

православним црквама. Ипак, њен статус у оквиру свеправославне црквене јерархије није до краја разрешен (аутокефална или аутономна), као што није разрешено ни њено име (Македонска православна црква – Охридска архиепископија или само Охридска архиепископија, па чак и нека трећа варијанта имена).

Интеграција Православне охридске архиепископије у Македонску православну цркву – Охридску архиепископију (2023)

На заједничкој седници Светих синода Македонске православне цркве – Охридске архиепископије и Православне охридске архиепископије (25. април 2023) договорено је да се Православна охридска архиепископија интегрише у Македонску православну цркву – Охридску архиепископију. Но, да би се то догодило, требало је да Свети архијерејски сабор Српске православне цркве донесе одлуку о канонском отпусту архијереја Православне охридске архиепископије (Tanjug, 25. april 2023).

Свети архијерејски сабор Српске православне цркве је на заседању од 14. до 20. маја 2023. „донео одлуку о додељивању канонског отпуста јерархији ове аутономне Цркве од стране Српске православне цркве и њеном интегрисању у Синод Македонске Православне Цркве у складу са свештеним канонима и Уставима наше две помесне Цркве, као и раније постигнутим договором Синодâ све три црквене структуре“ (Spc.rs, 20. maj 2023).

На основу те одлуке Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, Свети архијерејски синод Македонске православне цркве – Охридске архиепископије донео је 20. јуна 2023. одлуку да прихвати четворицу архијереја некадашње Православне охридске архиепископије у Македонску православну цркву – Охридску архиепископију: Крушевско-демирхисарска епархија додељена је Јовану Вранишковском који од тада носи титулу митрополита крушевачко-демирхисарског, чиме му је престала дужност архиепископа; Дељадровско-илинденска епархија додељена је владици Јоакиму с титулом епископа дељадровско-илинденског; Делчевско-каменичка епархија дата је на управу владици Марку с титулом епископа делчевско-каменичког, а владика Давид одређен је за викарног епископа дремвичког Скопске епархије (Mpc.org.mk, 20. jun 2023).

Свети архијерејски синод Православне охридске архиепископије је 28. јуна 2023. обавестио јавност: „Православна Охридска Архиепископија испунила је смисао свог административног постојања као аутономна Црква у канонском подручју Српске православне цркве, сведочећи претходних 20 година јединство Цркве, углавном проведених у гоњењу и понижавању“, а „по давању аутокефалије Македонској православној цркви – Охридској архиепископији од стране Српске православне цркве и прихватању свих архијереја Православне охридске архиепископије под јурисдикцију поменуте Цркве [МПЦ]“, Православна охридска архиепископија „целином прелази у Македонску православну цркву – Охридску архиепископију“ (Poa-info.org, 28. jun 2023). Ово је последњи документ Православне охридске архиепископије.

Закључак

Српска православна црква, Руска православна црква и Бугарска православна црква признале су аутокефалију Македонској православној цркви – Охридској архиепископији; Српска православна црква и Руска православна црква под тим именом, а Бугарска православна црква под другачијим именом. Грчке цркве не прихватају аутокефалију коју је Македонској православној цркви – Охридској архиепископији доделила Српска православна црква. Наиме, грчке цркве сматрају да само Цариградска патријаршија има право да додељује аутокефалију и следе њену одлуку у признавању аутономне Охридске архиепископије.

Остале православне цркве прихватиле су повратак македонске јерархије у канонско јединство, а примиле су к знању одлуку Српске православне цркве о аутокефалији и Цариградске патријаршије о аутономији. У томосу који је доделила Српска православна црква стоји да се потпуна аутокефалија Македонске православне цркве – Охридске архиепископије стиче када се с тим сагласе све аутокефалне православне цркве.

Одлука Српске православне цркве да додели аутокефалију Македонској православној цркви – Охридској архиепископији била је одличан потез. Од 2022. српски патријарх Порфирије често служи у Републици Северној Македонији, као што то чине други српски епископи, српско монаштво и свештенство.

References / Литература

Author's personal notes. [In Serbian]

Đurić Mišina, V. (2012). *German Đorić: patriarch in a godless time*. II, Beograd: Manastir Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana. [In Serbian]

Puzović, P. (1997). *Schism in the Serbian Orthodox Church – the Macedonian Church Question*, Beograd: Sveti arhijerejski sinod SPC. [In Serbian]

Radić, R. (2002), *The State and Religious Communities 1945–1970*. II, Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije. [In Serbian]

Raković, A. (2015). *Serbs and Religious Interventionism 1991–2015: Political aspects of religious challenges to the Serbian state and Church after the breakup of Yugoslavia.* Beograd: Hrišćanski kulturni centar. [In Serbian]

Slijepčević, Đ. (1969). *Macedonian Church Question.* Munich: Iskra. [In Serbian]

Tomos on the Autocephaly of the Macedonian Orthodox Church – Archbishopric of Ohrid, 23rd May/5th June 2022. [In Serbian]

Internet sources / Интернет извори

Agreement has been reached about merging the Orthodox Ohrid Archbishopric with the Macedonian Orthodox Church. *Tanjug*, 25th April 2023. [In Serbian]

Announcement of the Chancellery of the Holy Council of Bishops of the Holy Polish Autocephalous Orthodox Church, Orthodox.pl, 25th October 2022.

Announcement of the Holy Council of Bishops of the Orthodox Ohrid Archbishopric. Poa-info.org, 28th June 2023. [In Macedonian]

Announcement of the Holy Council of Bishops of the Serbian Orthodox Church, *Spc.rs*, 20th May 2023. [In Serbian]

Announcement, Mpc.org.mk, 10th May 2022. [In Macedonian]

Announcement, Mpc.org.mk, 20th June 2023. [In Macedonian]

Announcement, Mpc.org.mk, 7th June 2022. [In Macedonian]

Announcement, Mpc.org.mk, 9th May 2022. [In Macedonian]

Archbishop Stefan received the Patriarchal Act from Patriarch Bartholomew, *Makedonska radio-televizija*, 10th June 2022. [In Macedonian]

Bishop Partenije and the entire monastic fraternity and sorority meet with Ecumenical Patriarch Bartholomew, *Religija*.mk, 16th December 2021. [In Macedonian]

Clarification regarding the decision of the Holy Synod of the Romanian Patriarchate to recognize the autocephaly of the Church of North Macedonia, Basilica.ro, 13th February 2023. [In Romanian]

Communiqué of the Holy Synod – Orthodox Autocephalous Church of Albania, Orthodoxalbania.org, 24th February 2023.

Constantinople Recognized All Clergy of KP and UAOC as Canonical – Patriarchal Exarch, OrthodoxChristian.com, 16th October 2018.

Decision of the Holy Synod regarding the granted autocephaly to the Orthodox Church in North Macedonia, Bg-patriarshia.bg, 16th December 2022. [In Bulgarian]

Decisions of the Holy Synod on the Macedonian Orthodox Church – the Ohrid Archbishopric", Romfea.gr, 8th June 2022. [In Greek]

Ecumenical Patriarch Officially Grants Independence to Ukrainian Orthodox Church, *Kyiv Post*, 5th January 2019.

Ecumenical Patriarch to Stefan of Ohrid: "Your course from now on depends exclusively on your own behaviour", Orthodoxianewsagency.gr, 12th June 2022. [In Greek]

Georgian Church Enters into Communion with the Macedonian Church, Orthodoxchristian.com, 16th February 2023.

Holy hierarch's liturgy in the Church of St. Sava, Tanjug News Agency official, 19th May 2022. [In Serbian]

New decisions of the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church, *Basilica.ro*, 10th February 2023. [In Romanian]

Patriarch Porfirije blesses the autocephality of the Macedonian Orthodox Church, *Radio-televizija Srbije*, 24th May 2022. [In Serbian]

Patriarch Porfirije gives the Tomos to Stefan, the Archbishop of Macedonia and Ohrid. Beograd: Radio-televizija Srbije, 5th June 2022. [In Serbian]

Public announcement of the Holy Council of Bishops of the Serbian Orthodox Church, Spc.rs, 16th May 2022.

Raković: With its historical decision, the Serbian Orthodox Church prevented the Patriarch of Constantinople to repeat the Ukrainian scenario, Sputnikportal.rs, 25th May 2022. [In Serbian]

Statement issued by the Holy Antiochian Synod, 18th October 2022.

The Holy Synod of the Orthodox Church in the Czech lands and Slovakia met in Prešov, Eparchiapo.sk, 7th February 2023. [In Slovakian]

The Russian Orthodox Church recognized the Macedonian Orthodox Church – Ohrid Archbishopric as an autocephalous sister Church, Patriarchia.ru, 25th August 2022. [In Russian]

НАПРЕДАК
Vol. VII / No. 2
2026.

Aleksandar Raković
Institute for Recent History of Serbia
Belgrade (Serbia)

Tomos on the Autocephaly of the Macedonian Orthodox Church – the Ohrid Archbishopric (2022): the Serbian Church Mission and the End of the Macedonian Schism

Summary

The paper shows that the Tomos on the autocephaly of the Macedonian Orthodox Church, granted by the Serbian Orthodox Church, was a superb decision of Serbian church diplomacy. It resolved the half-century-long Macedonian church schism and thwarted the religious interventionism that the Patriarchate of Constantinople intended to implement in the Republic of North Macedonia.

Keywords: Serbian Orthodox Church, Macedonian Orthodox Church, Patriarchate of Constantinople, Tomos on the Autocephaly, church dispute

Прилог

ТОМОС
о аутокефалији Македонске православне цркве – Охридске архиепископије

ПОРФИРИЈЕ
по милости Божјој,
Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски,
са свештеним Сабором Архијереја Српске православне цркве,
Блажењејшем Господину Стефану, Архиепископу охридском и македонском

Сагласно освештаном и устаљеном канонском поретку најсветије Православне Цркве Христове, посебно пак у складу са 34. правилом светих апостола,

– на основу одлуке Светог архијерејског ђабора Српске шравославне цркве АСбр. 47/зап. 8 од 16/3. маја текуће године, којом је Сабор са најдубљом благодарношћу Господу, у Тројици свагда слављеном, и са великом радошћу прихватио одлуку Његовог Блаженства Архиепископа охридског Господина Стефана и око њега сабраног Светог архијерејског синода којом се прихвата општепризнати канонски статус епархија Српске православне цркве у Северној Македонији додељен им 1959. године, а то је статус најшире могуће аутономије, односно пуне унутрашње самосталности, и, будући да су тиме уклоњени сви разлози за прекид литургијског и канонског општења, изазван једностраним проглашењем њихове аутокефалности под именом „Македонска православна црква“, 1967. године, васпоставио пуно евхаристијско општење и канонско јединство са поменутом Црквом, констатовао да је дијалог о њеном будућем, коначном канонском статусу реално могућ, легитиман и целисходан, да га Српска православна црква прихвата, да ће се у њему руководити само и искључиво еклисиолошко-канонским начелима и црквено-пастирским потребама и да, после решења питања статуса, неће условљавати нову сестринску Цркву ограничавајућим клаузулама у погледу опсега њене јурисдикције у матичној земљи и у расејању широм света, уз братољубиву препоруку истој да питање свог званичног назива реши у непосредном братском дијалогу са јелинофоним и осталим помесним православним црквама,

– на основу одлуке Светог архијерејског сабора Српске православне цркве АСбр. 55/зап. 65 од 20/7. маја текуће године, којом се излази у сусрет молби Светог Архијерејског синода Македонске православне цркве – Охридске Архиепископије САСбр. 65 од 18. маја текуће године да се односној цркви, аутономној у саставу Српске патријаршије, додели канонски статус аутокефалне православне цркве, те да се истој благосиља, додељује и признаје тражени канонски статус аутокефалне Православне цркве, с тим што Сабор ставља у дужност Светом архијерејском синоду Српске православне цркве да разреши неопходна техничко-организациона питања, после чега ће Патријарх српски званично и јавно саопштити горњу саборску одлуку, потписати одговарајући Томос и доставити га свим сестринским аутокефалним црквама на усвојење, будући да Српска православна црква није једини фактор аутокефалије него је то пуноћа православне цркве, због чега је потребна и рецепција од стране других православних цркава,

– и имајући у виду новонастале црквено-историјске и друге околности, а са првенственим циљем да христоименити Народ Божији има што већу духовну корист и напредује на путу спасења, као и да се управљање црквеним пословима одвија без тешкоћа, целисходно, канонски исправно, чино и благообразно,

наша света Српска православна црква, као наследница древне и славне Пећке патријаршије, саборски благосиља, одобрава, додељује и признаје аутокефални статус Цркви Божјој у Северној Македонији која се данас назива Македонска Православна Црква, која је наследница древне и славне Охридске архиепископије, због чега у свој назив укључује и њено часно име, и која обухвата канонски простор пређашње истоимене Цркве, аутономне од 1959. године у саставу наше Српске патријаршије.

Аутокефалија нове сестринске Цркве јесте пуна аутокефалија. То значи да Српска православна црква исту не условљава одредбама које ограничавају њену канонску јурисдикцију и пастирско старање за њен верни православни народ у матичној земљи и у дијаспори. Истовремено Српска православна црква топло препоручује

Блажењејшем Предстојатељу и Светом синоду нове сестринске Цркве да питање свог званичног назива решава и реши путем непосредног братског дијалога са јелинофоним и осталим помесним православним црквама.

Свети храмови и манастири, нарочито пак велике светиње из немањићког периода и познијих периода српског присуства, црквеног градитељства и културног стваралаштва на тлу данашње Северне Македоније, као и укупна покретна и непокретна имовина Српске шравославне цркве унутар њених граница, уступају се на коришћење новој аутокефалној сестринској Цркви.

За доказ, потврду и трајно сведочанство свега што је на овај начин канонски устројено и утврђено, Ми Његовом Блаженству Архиепископу охридском и македонском господину Стефану, возљубљеном у Христу Господу брату и саслужитељу наше смерности, са свим Високопреосвештеним, Преосвештеним и Богољубезњејшим архијерејима око њега сабраним, нашом возљубљеном браћом и саслужитељима у Духу Светоме, издајемо овај наш

Патријарашки и Саборски Томос,
чији се изворник, тачан и неповређен, чува у Архиви наше свештене Патријаршије.

Молимо се Богу сваке благодати, Који нас је позвао у вечну славу Своју у Христу Исусу, Господу нашем, да, благодаћу Светога Духа Свога и молитвеним заступништвом свете Цркве Своје, нашој најмлађој сестринској аутокефалној Цркви дарује сваки благослов и сваки добри духовни плод, у нераскидивој свези љубави и јединства са Српском православном црквом и са свим светим помесним православним црквама широм васељене. Њему, у Тројици свагда слављеном, нека је слава, част, моћ и поклоњење у векове векова. Амин.

Дано у Патријаршији српској у Београду,
у Недељу светих Отаца Првог васељенског сабора,
23. маја / 5. јуна лета Господњега 2022.

Архиепископ пећки,
Митрополит београдско-карловачки
и Патријарх српски

Порфирије
Председник Светог архијерејског сабора
Српске православне цркве